

WPROWADZENIE

Nawet bardzo pobieżny przegląd literatury przedmiotu pokazuje, że już od kilku dziesięcioleci to osoba ucznia znajduje się w centrum zainteresowania dydaktyki języków obcych, podczas gdy nauczyciel często odgrywa drugoplanową rolę, a jego głównym zadaniem jest zapewnienie warunków, w których nauka języka będzie jak najbardziej efektywna. Stąd też tak wiele uwagi poświęca się kognitywnym, afektywnym i społecznym czynnikom indywidualnym, takim jak style poznawcze, rodzaje inteligencji, motywacja czy przekonania, roli treningu strategicznego i rozwijania autonomii, stosowaniu otwartych form pracy, możliwości upodobnienia dyskursu edukacyjnego do interakcji w warunkach naturalnych, przeprowadzaniu analizy potrzeb uczących się, czy też konieczności indywidualizacji nauki języka. Taki stan rzeczy nie powinien zresztą dziwić, choćby dlatego, że stanowi on w pewnym sensie nieuniknione odreagowanie niezachwianej przez tak wiele lat i jak się miało okazać nieuzasadnionej wiary w skuteczność metod nauczania, a jednocześnie uwzględnia wyniki licznych badań, które jasno pokazują, że proces uczenia się bardzo rzadko stanowi dokładne odzwierciedlenie działań podejmowanych przez nauczyciela, a sukces w nauce języka zależy przede wszystkim od możliwości, postaw i zaangażowania uczących się, którzy mogą przecież realizować postawione przed sobą cele na bardzo różne sposoby. Z drugiej jednak strony nie sposób się nie zgodzić, że dla zdecydowanej większości uczących się osoba nauczyciela ma kluczowe znaczenie, o czym może świadczyć popularność prywatnych szkół językowych oraz fakt, że nawet najlepsi uczniowie zazwyczaj wolą, aby ich działania były w taki czy inny sposób ukierunkowywane i niewiele jest osób, które potrafią samodzielnie nauczyć się języka obcego. Trzeba również pamiętać, że w warunkach szkolnych to właśnie nauczyciel stanowi dla uczniów model językowy, decydując przy tym o wyborze programu nauczania, podręcznika, sposobie prowadzenia lekcji, doborze metod i technik nauczania czy częstotliwości i sposobach ewaluacji. Nawet w sytuacjach, gdzie jednym z celów kształcenia jest rozwijanie postaw i zachowań autonomicznych, to w jego gestii pozostaje przekonanie uczących się o korzyściach płynących z przejęcia odpowiedzialności za proces przyswajania języka, stworzenie warunków, w których będą mogli wykazać się samodzielnością, czy wreszcie prowadzenie treningu strategicznego.

Niniejsza praca zbiorowa stanowi wyraz uznania dla niezwykle ważnej roli nauczyciela w zapewnieniu efektywności procesu uczenia się i nauczania języków obcych na różnych poziomach kształcenia, ogniskując się w szczególności na jego obecnej sytuacji, problemach, którym musi stawiać czoła w codziennej pracy oraz wyzwaniom, z jakimi będzie się musiał zmierzyć w przyszłości. Teksty w niej zawarte podzielone zostały na osiem rozdziałów, w taki sposób, aby zilustrować wymagania, jakim sprostać musi nauczyciel języka obcego, jak również drogę, jaką przechodzi od chwili rozpoczęcia studiów neofilologicznych, poprzez podejmowane przez niego wysiłki zmierza-

jące do podniesienia umiejętności językowych i dydaktycznych i zdobywania kolejnych stopni awansu zawodowego, aż po gotowość do samodzielnego poszukiwania najlepszych metod i technik nauczania, która jest niezbędna, aby mógł się on stać badaczem i innowatorem. I tak, w części pierwszej, zatytułowanej *Wiedza, kompetencje i przekonania nauczyciela*, znaleźć można opracowania, które pokazują, w jak wielu obszarach nauczyciel języka powinien być specjalistą, aby mógł skutecznie wypełniać powierzone mu role, a co za tym idzie, jak wieloaspektowe i wszechstronne musi być jego przygotowanie. Z kolei rozdział drugi, *Autonomia i refleksja nauczycieli*, zwraca uwagę na to, że kompetencje i umiejętności, choć niewątpliwie bardzo ważne, nie wystarczą do efektywnego nauczania w różnych sytuacjach, jeśli nie będą one na bieżąco uzupełniane, modyfikowane i dostosowywane do danej sytuacji, a nauczyciel nie będzie potrafił albo chciał sam decydować o doborze materiałów i przebiegu lekcji w danej grupie uczniów. Kolejne dwie części tomu, zatytułowane *Kształcenie przyszłych nauczycieli języków obcych* i *Rozwój zawodowy nauczycieli języków obcych*, poświęcone zostały celom, organizacji i sposobom realizacji programów mających na celu przygotowanie przyszłych nauczycieli a następnie podnoszenie ich kwalifikacji, a także kwestiom związanym z awansem zawodowym. W rozdziale piątym, *Nauczyciel języka obcego podczas lekcji i zajęć*, zamieszczono opracowania wskazujące na rolę nauczyciela w budowaniu relacji z uczniem, wprowadzaniu i ćwiczeniu materiału językowego, rozwijaniu sprawności oraz kształtowaniu charakteru dyskursu edukacyjnego. Z kolei rozdział szósty, *Kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, porusza jakże istotną a jednocześnie jakże często pomijaną problematykę skutecznego nauczania uczniów z różnego rodzaju deficytami, czy to w klasie integracyjnej, czy w szkole specjalnej. I w końcu ostatnie dwa rozdziały, zatytułowane *Badania nad osobą nauczyciela języków obcych* i *Poszukiwanie optymalnych rozwiązań dydaktycznych*, podejmują kwestię prowadzenia badań empirycznych, zarówno tych dotyczących osoby nauczyciela, jak i tych podejmowanych przez nauczycieli z myślą o optymalizacji procesu dydaktycznego. Należy mieć nadzieję, że niniejszy tom przyczyni się do pełniejszego zrozumienia oraz docenienia roli nauczyciela w kształceniu językowym, a kompleksowe i wielostronne ujęcie tej tematyki sprawi, że stanie się on ważnym źródłem refleksji i punktem odniesienia dla badaczy, metodyków, studentów i samych nauczycieli.

Miroslaw Pamlak